

Список використаних джерел:

1. Про грошову реформу в Україні: Указ Президента України № 762/96 від 25.08.1996. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/762/96>.
2. Офіційний курс валют. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search/form/period>.
3. Статистика зовнішнього сектору. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44502&cat_id=44446.
4. World Bank national accounts data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.
5. Основні показники зовнішньої торгівлі України. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.
6. Береславська О. Девальвація гривні та спричинені нею виклики для України. Вісник Національного банку України. 2015. Лютий. С. 26–33.
7. Унковська Т. Як зупинити девальваційний торнадо. Дзеркало тижня Україна. 2014. 13 грудня. С. 1, 6.
8. Інфляційний звіт НБУ, січень 2018. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63442010>.

УДК 658.14

Щербань О.Д.,кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту,
*Харківський інститут фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАБІЛІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ****Щербань О.Д. Механізм забезпечення та стабілізації фінансової стійкості на підприємстві.**

У статті запропоновано структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Визначено основні завдання процесу реалізації головної мети забезпечення фінансової стійкості підприємства. Висвітлено напрями вдосконалення із зазначенням етапів досягнення стабільності підприємства в умовах кризи. Відображено відповідність певних внутрішніх механізмів кожному з етапів фінансової стабілізації підприємства як однієї з передумов його економічного розвитку.

Ключові слова: механізм, стійкість, управління, напрями, фінансовий контролінг, етапи, система, стабільність, стратегія, фінансова рівновага.

Щербань Е.Д. Механизм обеспечения и стабилизации финансовой устойчивости на предприятии.

В статье отображена структура механизма управления финансовой устойчивостью предприятия. Определены основные задачи процесса реализации главной цели обеспечения финансовой устойчивости предприятия. Предложены направления совершенствования с указанием этапов достижения стабильности предприятия в условиях кризиса. Обозначено соответствие внутренних механизмов каждому из этапов финансовой стабилизации как одного из условий его экономического развития.

Ключевые слова: механизм, устойчивость, управление, направления, финансовый контроллинг, этапы, система, стабильность, стратегия, финансовое равновесие.

Shcherban O.D. Mechanism of providing and stabilizing the financial sustainability of the enterprise.

This article shows the structure of the financial stability management mechanism of the enterprise. The main tasks of the process of realizing the main goal of ensuring financial stability of the enterprise are determined. Areas of improvement are indicated with an indication of the stages of achieving stability of the enterprise in the conditions of the crisis. The responsibility of the respective internal mechanisms for each of the stages of financial stabilization as one of the conditions for its economic development has been determined.

Key words: mechanism, sustainability, management, directions, financial control, stages, system, stability, strategy, financial equilibrium.

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах більшість підприємств має дуже складне фінансове становище. Такий стан економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управ-

ління виробництвом. Для стабільного розвитку необхідне досягнення стійкості високого порядку, тобто динамічної стійкості або стійкого розвитку.

Умовою стійкого розвитку підприємства у цілому є його ефективна господарська діяльність, спрямована на забезпечення власного виживання, стабільності, розвитку й наближення до визначених цілей.

Таким чином, одним з основних чинників стійкого розвитку підприємства повинен стати механізм, який би відслідковував виконання поставлених завдань у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження проблем механізму забезпечення та стабілізації фінансової стійкості на підприємстві розглядається у наукових працях І.О. Бланка [1], М.Д. Білика [2], Н.М. Внукова [3], А.В. Гриньова [4], Т.В. Донченко [5], М.О. Кизима [6], Т. Унковської [7], В.П. Федоренко [8] та ін. Проте попри значну кількість робіт проблему механізму управління й забезпечення стабілізації фінансової стійкості на підприємствах недостатньо досліджено, що вимагає детального пошуку заходів із вирішення цих складних проблем.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні основних аспектів механізму підвищення фінансової стійкості й обґрунтуванні напрямів стабілізації підприємства.

Виклад основного матеріалу. Дослідження механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства передбачає визначення двох складових частин даного питання: фінансового механізму і фінансової стійкості підприємства.

Серед розмаїття визначень і підходів учених і практиків до поняття «фінансовий механізм» найбільшої уваги заслуговують два підходи до розуміння суті фінансового механізму. Перший підхід полягає у тому, що фінансовий механізм розуміють як функціонування безпосередньо фінансів. На підставі даного підходу фінансовий механізм трактують як організаційне відображення фінансових відносин. Другий підхід до розгляду поняття «фінансовий механізм» полягає у тому, що його розуміють як сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан і розвиток суб'єкта господарювання [6].

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним із найбільш значущих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління.

Управління фінансовою стійкістю підприємств є системою принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, яка б дала підприємству змогу розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності, а також забезпечення та підтримання фінансової рівноваги підприємства.

Управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня [7, с. 214].

В основі ефективного функціонування будь-якого фінансового механізму лежить узгоджене, цілеспрямоване, взаємодоповнююче функціонування всіх складових частин механізму.

Головною метою механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств є досягнення фінансової безпеки та стабільності їх функціонування і розвитку в поточному та перспективному періодах.

Процес реалізації визначеної головної мети механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств повинен бути спрямований на вирішення таких основних завдань:

1) забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції забезпечення можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді;

2) постійної платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання;

3) максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що формуються;

4) збалансування грошових потоків підприємства; мінімальних витрат щодо залучення позикового капіталу підприємством.

Зрозуміло, що розглянуті визначення поняття «фінансовий механізм управління» та його елементів є досить різноманітними, але, базуючись на цих висновках, можна запропонувати структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства (рис. 1).

Отже, механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства слід визначити як систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дає підприємству змогу розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Особливості функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств зумовлені формою власності, багатогалузевою діяльністю та специфікою внутрісистемних фінансових відносин. До характерних особливостей фінансово-господарської діяльності підприємств, що впливають на механізм забезпечення фінансової стійкості, можна віднести: структуру власного капіталу, а саме наявність пайового капіталу; соціальну орієнтованість діяльності, що передбачає захист інтересів членів кооперативу; внутрігосподарські та внутрісистемні фінансові взаємовідносини, що будуються як на засадах комерційного (господарського) розрахунку, так і на принципі взаємодопомоги та взаємопідтримки; специфіку використання чистого прибутку, частина якого спрямовується на виплату дивідендів, інші соціальні заходи для пайовиків, на утримання апарату управління споживспілок.

Основними напрямками вдосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства є:

1) поліпшення управління власними оборотними коштами, які є найбільш істотним фактором підвищення фінансової стійкості підприємства. Стратегічними цілями такого управління мають бути: оптимізація обсягів, забезпечення ліквідності балансу,

Рис. 1. Основні складники механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [5]

прискорення оборотності, забезпечення інфляційної захищеності, зниження вартості формування;

2) активізація акціонера, тобто заохочення пайовика до активної участі в діяльності кооперативу. Необхідно, щоб пайовик вносив кошти і брав участь у діяльності споживчого кооперативу, а споживчий кооператив, своєю чергою, компенсував витрати пайовика у вигляді кооперативних виплат, дивідендів, знижок;

3) розроблення ефективної політики управління грошовими потоками, яка певною мірою залежить від організації оперативного фінансового планування. Специфічним прийомом такої політики може бути розроблення платіжного календаря і касового бюджету;

4) створення системи фінансового контролінгу на підприємстві, що включає: визначення об'єкта контролінгу; визначення видів і сфер контролінгу; формування системи пріоритетів показників, що контролюються; розроблення системи кількісних стандартів контролю; побудову системи моніторингу фінансових показників; формування системи алгоритмів дій щодо усунення відхилень [4]. За різних умов, у яких функці-

онує підприємство, останнє для досягнення фінансової стабільності проходить різні етапи. Так, в умовах кризи підприємство може досягати фінансової стабілізації за етапами, які наведені в табл. 1.

Кожному етапу фінансової стабілізації відповідають певні її внутрішні механізми – оперативний, тактичний і стратегічний, – що являють собою систему заходів, спрямованих на вирішення конкретних завдань. Схематично це зображено на рис. 2.

Оперативний механізм фінансової стабілізації – система заходів, яка, з одного боку, передбачає зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого – збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Принцип «відсікання зайвого», що лежить в основі цього механізму, визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб, що викликають відповідні фінансові зобов'язання, так і окремих ліквідних активів для їх термінової конвертації у грошову форму.

Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що засновані на використанні моде-

Етапи досягнення фінансової стабільності підприємства в умовах кризи

№ з/п	Назва етапу	Значення
1	усунення неплатоспроможності	Відновлення можливості до здійснення платежів за своїми невідкладними фінансовими зобов'язаннями, щоб попередити виникнення процедури банкрутства
2	відновлення фінансової стійкості у короткостроковому періоді	Навіть якщо неплатоспроможність підприємства буде усунено, причини, що генерують неплатоспроможність, можуть залишатися незмінними, якщо не буде відновлено до безпечного рівня фінансову стійкість підприємства. Це дасть змогу усунути загрозу банкрутства не лише в короткостроковому періоді
3	забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді	Повна фінансова стабілізація досягається тоді, коли підприємство забезпечило довгострокову фінансову рівновагу. Це завдання вимагає прискорення темпів економічного розвитку на основі внесення певних корективів в окремі параметри фінансової стратегії

лей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Фінансова рівновага підприємства забезпечується за умов, що обсяг позитивного грошового потоку з усіх видів господарської діяльності (виробничої, інвестиційної, фінансової) в певному періоді дорівнює запланованому обсягу негативного грошового потоку.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової підтримки прискореного економічного зростання підприємства. Ця система заходів визначає необхідність перегляду окремих напрямів фінансової стратегії підприємства [3].

Фінансова стабільність підприємства, з одного боку, – це економічний процес, а з іншого – економічна категорія. Як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного – для виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання.

Особливості функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств зумовлені формою власності, багатогалузевою діяльністю та специфікою внутрісистемних фінансових відносин. Успішне

функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств можливе лише за умови реалізації зваженої політики управління власними оборотними коштами; активної участі акціонерів у діяльності підприємств; вибору ефективної політики управління грошовими потоками; організації внутрішнього фінансового контролю на підприємстві.

Запорукою виживання підприємств в умовах кризи та основою їх фінансово стійкого стану є фінансова стабільність. Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і пов'язана з рівнем його залежності від кредиторів та інвесторів [44, с. 105].

Як економічна категорія фінансова стабільність – це сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження підприємством абсолютної або нормальної фінансової стійкості за контрольованої фінансової рівноваги та водночас спроможність до стійкого економічного зростання з урахуванням найбільш вагомих зовнішніх чинників.

Отже, фінансова стабільність – це спроможність підприємства досягати стану фінансової рівноваги за збереження достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі за ефективного управління фінансам.

Складовими елементами фінансової стабільності є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість. Основними із цих складників фінансової стабільності є фінансова рівновага та фінансова стійкість.

Фінансова рівновага підприємства – це відповідність обсягів формування та використання (споживання) власних фінансових ресурсів. Така фінансова рівновага досягається оптимізацією співвідношення між часткою коштів, що капіталізуються, і тією часткою, що спрямовується на споживання, а також узгодження джерел формування та напрямів використання власних фінансових ресурсів, установлення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами формування власних фінансових ресурсів [44, с. 105].

Рис. 2. Етапи та механізм реалізації фінансової стабілізації підприємства

Фінансова рівновага – це агрегований показник, тому досягнення фінансової рівноваги значною мірою залежить від ефективності облікової політики підприємства, політики формування та розподілу прибутку підприємства, амортизаційної, дивідендної, емісійної політики тощо.

Досягнення фінансової рівноваги – одна з найважливіших умов забезпечення фінансової стабільності, оскільки зростання можливостей щодо забезпечення приросту власних фінансових ресурсів означає підвищення фінансової стійкості та призводить до зростання ринкової вартості підприємства.

Ресурсна стійкість – це оптимальна структура трудових і матеріальних ресурсів підприємства. Вона сприяє економії витрат за рахунок скорочення потреб у фінансових ресурсах на їх фінансування, а отже, призводить до зростання прибутковості підприємства.

Постійне збільшення прибутку дає змогу підприємству забезпечити в необхідній мірі формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, що, своєю чергою, сприяє досягненню фінансової рівноваги та фінансовій стабілізації стану підприємства.

Потенційна стійкість – це можливість підприємства щодо нарощування обсягів діяльності та його спроможність вийти на новий рівень фінансової рівноваги. Підприємство може досягати як повної, так і часткової фінансової стабілізації.

Повна фінансова стабілізація досягається підприємством тільки за створення передумов для стабільного зменшення вартості капіталу, що використовується, та постійного зростання ринкової вартості підприємства. Виконання такого завдання потребує прискорення темпів економічного розвитку підприємства на основі коригування окремих параметрів фінансової стратегії.

Головною метою розробленої підприємством фінансової стратегії має бути забезпечення високих

темпів стійкого економічного зростання підприємства, а саме таких, які б не порушували його фінансової рівноваги. Тільки в разі додержання цих вимог під час реалізації фінансової стратегії буде забезпечуватися досягнення певного ступеня фінансової стабільності підприємства.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення. Фінансова стійкість – один із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності.

Висновки. Визначивши основні теоретичні аспекти основи механізму підвищення фінансової стійкості на підприємстві, можна зробити висновок, що фінансову стійкість суб'єктів господарювання слід розглядати як комплексну категорію, що відображає рівень фінансового стану та фінансових результатів підприємства, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розвиток діяльності за збереження кредитоспроможності. Умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку в конкурентному ринку є стабільність (стійкість). Саме фінансова стійкість підприємства є передумовою його економічного розвитку. Отже, фінансовий механізм стабілізації має велике значення для діяльності підприємства. Від правильної організації фінансового механізму, вибору методів, важелів у конкретних ситуаціях залежить ефективність діяльності підприємства. Розвиток фінансового механізму стабілізації, розширення та поглиблення змісту, обґрунтування структури побудови і методичне забезпечення його функціонування дадуть змогу поліпшити показники роботи підприємств у нових умовах господарювання.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. К.: Эльга, 2003. 483 с.
2. Фінансовий аналіз / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. К.: КНЕУ, 2005. 592 с.
3. Внукова Н.М., Зінченко Н.І. Формування системи кількісних показників оцінки фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 12. С. 112–121.
4. Гриньов А.В., Ястремська О.М. Якість формування фінансової стратегії підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 6. С. 121–128.
5. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. Т. 1. С. 23–27.
6. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. Х.: ІНЖЕК, 2003. 144 с.
7. Унковська Т. Системне розуміння фінансової стабільності: розв'язання парадоксів. *Економічна теорія*. 2009. № 1. С. 14–33.
8. Федоренко В.П. Показники фінансової стабільності й інтенсивності використання капіталу підприємства. *Фондовий ринок*. 2008. № 19. С. 18–21.